

DIMENSIUNEA ECONOMICĂ A ROLULUI CAPITALULUI UMAN ÎN CONFIGURAREA ELEMENTELOR DE SIGURANȚĂ NAȚIONALĂ

*BERCU Ana-Maria, conf. univ., dr.,
Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, România
GARBUZ Veronica, drd.,
IN CE din Chișinău, Republica Moldova*

The purpose of this article is to provide an overview of the concept of national security and to propose a new approach to the study of security, which take into account, on the one hand, the complexity of this concept in relation to human potential, and on the other hand, the developments in the security environment at national and international level.

The notion of national security is very actual in Republic of Moldova, particularly in the context of military operations in eastern Ukraine that began in 2014. National security of the Republic of Moldova is also affected by other factors, including: political instability, currency volatility, fluctuations on the foreign exchange market etc. Political and economic problems in the country have social repercussions, seriously affecting the living standards of the population.

Cuvinte cheie: siguranță națională, capital uman, competitivitate.

În ultimul deceniu, datorită schimbărilor profunde produse în plan regional, zonal și internațional și a actorilor care grevează în aceste spații, majoritatea țărilor democratice au revăzut și au reformulat politicile, strategiile și legislațiile în materia securității.

Securitatea națională este un proces socio-politic complex întreținut prin demersuri de natură politică, economică, socială, informațională, juridică, ecologică, socială și militară. Prin securitate națională subînțelegem lipsa primejdiilor pentru națiune, comunități sociale, statul național și cetățenii acestuia, fiind exprimată prin următorii indicatori:

- dezvoltare economică durabilă și prosperitate pentru cetățeni;
- prevenirea și contracararea agresiunilor socio-politice;
- exercitarea neîngrădită a drepturilor și libertăților cetățenești, legalitate, echilibru și stabilitate socio-politică;

- libertate de decizie și de acțiune a statului național.

Securitatea națională vizează următoarele aspecte importante:

- securitatea persoanei – protecția persoanelor împotriva pericolului de natură violentă sau non-violentă; respectarea drepturilor omului;

- securitatea militară – protecția statului împotriva atacurilor armate din afară, inviolabilitatea teritorială și integritatea, libertatea și independența statului;

- siguranța în sfera internațională – absența amenințărilor la adresa păcii mondiale și a celei din anumite regiuni, asigurarea protecției intereselor naționale și valorilor de amenințările internaționale;

- securitatea economică – dezvoltarea și funcționarea normală a economiei țării și a mecanismului său economic, dar și segmentelor sale diferite – financiare, bancare, investiționale, fiscale, etc;

- securitatea politică – inviolabilitatea suveranității naționale, formarea și funcționarea eficientă a sistemului politic, dar și a tuturor instituțiilor de stat în interesul majorității cetățenilor;

- securitatea socială – asigurarea cetățenilor cu bunurile sociale de bază și a unui nivel înalt de trai: protecția vieții, sănătății, bunăstării, drepturilor și libertăților omului, ceea ce, în ansamblu, oferă o bază a stabilității sociale;

- securitatea legală – respectarea necondiționată a normelor legale, atât de către cetățenii de rând, cât și de organelor statului;

- securitatea informațiilor – protejarea siguranței spațiului de informare, a patrimoniului cultural al țării, dar și informații speciale, care alcătuiesc secretele de stat și profesionale;

- securitatea spiritual-morală – protecția conștiinței publice și sănătății morale a națiunii;

- siguranța în domeniul ecologic - minimizarea posibilităților potențiale de a prejudicia mediul în procesul de funcționare al întreprinderilor, asigurarea echilibrului durabil și optim pe termen lung între ecosistemele naturale și umane, tehnosferă și populație;
- siguranța în sectorul energetic - asigurarea consumatorilor cu combustibil și energie, existența unor surse alternative de energie, precum și calitatea de gestionare a energiei și utilizarea rațională a resurselor energetice;
- siguranța în domeniul demografic – asigurarea unui spor crescător al populației;
- siguranța în sfera intelectuală - protecția rezultatelor activității spirituale, mentale, intelectuale a societății și drepturile fiecărei persoane la proprietate intelectuală;
- siguranța în domeniul științifico-tehologic – menținerea și dezvoltarea calitativă a potențialului științific și tehnic al unei țări care să asigure competitivitatea întreprinderilor pe piețele externe;
- securitatea alimentară - capacitatea agenților economici de a asigura țara cu produse alimentare fără să depindă de importuri, care ca volum și conținut caloric să corespundă standardelor minime medicale.

Indiferent de domeniul supus analizei, subiectul principal în contextul securității naționale este individul cu totalitatea caracteristicilor și capacităților sale. Pornind de la ideea formulată de Mirela Stoican, conform căreia “capitalul uman reprezintă măsura capacităților și calităților individului formate în urma investițiilor care, fiind utilizate eficient, conduc la creșterea productivității muncii și a veniturilor” [4], putem concluziona faptul că potențialul uman deține un rol important în configurarea elementelor de siguranță națională. Aceste capacități și calități ale individului contribuie la apariția și dezvoltarea noii economii, deschid noi orizonturi în percepția fenomenului economic, bazat pe ideii inovatoare, asigură un anumit nivel de trai, creează premisele pentru echilibru și stabilitate social-economică și politică.

O populație educată, care are o cultură de securitate (în toate domeniile) nu va fi niciodată ușor de manipulat și nu va închide ochii la ceea ce se întâmplă în țară. Între securitatea națională și nivelul de educație există o legătură direct proporțională. Astăzi, puterea unui stat este dată de întreaga sa structură, nu doar de dimensiunea militară. Într-un proces profund de globalizare, societățile cu un nivel de educație ridicat crează state puternice. Nu întâmplător, Joseph S. Nye, unul dintre cei mai renumiți teoreticieni contemporani ai Relațiilor Internaționale, Profesor la Universitatea Harvard, schimbă paradigma de gândire a relațiilor internaționale introducând un concept nou – „smart power” care se compune din „hard power” și „soft power”. Conceptul de soft power desemnează abilitatea unui stat de a-i influența pe ceilalți actori fără a folosi forța. A nu folosi forța fizică presupune a pune în acțiune toate priceperile și îndemînările posibile, înnăscute sau formate de-a lungul timpului, odată cu experiența. Prin urmare, efectele sistemului de educație au implicații asupra întregii societăți, făcând indiscutabil subiectul strategiei de securitate.

Potrivit Strategiei de Securitate a Republicii Moldova [2], țara noastră își îndreaptă eforturile spre garantarea dezvoltării statului și a societății în plan de civilizație și economie, spre transformarea lui într-o democrație funcțională și stabilă, spre crearea și promovarea unor condiții favorabile pentru creșterea bunăstării populației și a prosperității țării, pentru modernizarea statului prin dezvoltarea științei, tehnologiilor, învățămîntului, sistemului de sănătate și de asigurare socială, pentru protecția cuvenită a mediului și a tezaurului național. Observăm că progresul, prosperitatea și securitatea națională a Republicii Moldova sunt într-o relație directă cu capitalul uman al țării. Valorificarea potențialului uman reprezintă esența dezvoltării societății astfel încît poți atinge dezvoltarea unei economii de piață competitive, creșterea bunăstării cetățenilor și un nivel de trai ridicat.

Analiza securității naționale din prisma educației capitalului uman pune în discuție următoarele subiecte:

- legătura dintre dezvoltarea economică a țării și capitalul uman;
- compatibilizarea învățămîntului național cu sistemele europene de educație și formare profesională;

- asigurarea accesului la educație a tuturor cetățenilor, atât din mediul urban, cât și din cel rural;
- educație de calitate pe tot parcursul vieții;
- susținerea educației, cercetării și inovării;
- crearea parteneriatelor publice-private în domeniul educației și ocupării.

Observăm astfel, încă o dată, interdependența dintre două domenii esențiale asigurării securității unei țări – domeniul educațional și domeniul economic.

Conform Codului Educației al Republicii Moldova [1], educația are ca misiune satisfacerea cerințelor educaționale ale individului și ale societății și dezvoltarea potențialului uman pentru a asigura calitatea vieții, creșterea durabilă a economiei și bunăstarea poporului.

În învățământul secundar profesional la începutul anului de studii 2013-2014 în republică au activat 67 instituții de învățământ secundar profesional cu contingentul de 18248 de elevi, inclusiv 2 licee profesionale (cu 1379 de elevi), 44 școli profesionale (cu 14215 de elevi) și 21 școli de meserii (cu 2088 de elevi), din ele 6 unități pe lângă instituțiile penitenciare. Numărul elevilor în învățământul secundar profesional este în descreștere cu 6,8% față de anul de studii precedent. Repartizarea pe tipuri de școli relevă tendința de reducere a numărului de elevi cu 9 la sută în școli profesionale și cu 4 la sută în școli de meserii, iar în cazul liceelor profesionale fiind înregistrată o creștere cu 12 la sută. În anul de studii 2013-2014, în instituțiile de învățământ secundar profesional au fost înmatriculate 11,2 mii persoane, cu 5,5% mai puțin față de anul de studii precedent.

În școlile profesionale au fost înmatriculați 8,3 mii de elevi, cu 0,6 mii de elevi mai puțin ca în anul precedent., din care 40,9% în grupe profesionale cu durata de studii de 3 ani. În liceele profesionale au fost înmatriculați 0,8 mii de elevi, cu 12,8% mai mult comparativ cu anul de studii 2012-2013. Ponderea celor înmatriculați în liceele profesionale în grupe profesionale cu durata de studii de 3 ani este de 47,8%. În școlile de meserii au fost înmatriculați 2,2 mii de elevi sau cu 4,3% mai puțin comparativ cu anul de studii 2012- 2013. În anul 2013 numărul de absolvenți a constituit 10,4 mii de persoane, reducându-se cu 0,4 față de anul anterior. Fiecare al treilea absolvent a urmat paralel cu cursurile de instruire profesională și studiile generale.

În învățământul mediu de specialitate la începutul anului de studii 2013-2014, în republică au activat 45 de colegii, inclusiv 41 de colegii de stat și 4 colegii cu proprietate nestatală (cu 2 unități mai puțin comparativ cu anul de studii 2012-2013). Numărul total de elevi în colegii a constituit 29,3 mii de persoane, prezentînd o micșorare cu 4,8% față de anul de studii precedent. În anul de studii 2013-2014, în colegii au fost înmatriculate 8,2 mii de persoane sau cu 6,8% mai puțin față de anul de studii precedent. 76,3%. În anul 2013, au absolvit colegiile 7,4 mii de persoane, la nivelul anului anterior.

Comparativ cu anul 2012 numărul absolvenților a fost în creștere în colegiile de stat (cu 2,4%) și în descreștere în cele nestatale (cu 27,2%). Din numărul total de absolvenți, 81,3% au urmat studii integrate: liceale și cursurile de specialitate.

În învățământul superior în anul de studii 2013-2014, numărul total al instituțiilor de învățământ a fost de 32 unități, inclusiv 19 instituții de stat și 13 instituții nestatale. Numărul instituțiilor nestatale s-a micșorat cu 2 unități comparativ cu anul de studii precedent. Două din cele 19 instituții de stat au doar Ciclul II – studii superioare de masterat. La începutul anului de studii 2013-2014, numărul studenților a constituit 97 285 de persoane (cu excepția studenților străini) din care 78 919 (81,1%) își fac studiile în instituțiile de stat. Numărul total de studenți în învățământul superior s-a diminuat cu 5173 de persoane comparativ cu anul de studii 2012-2013 sau cu 5%. Numărul studenților în instituțiile de stat în anul de studii 2013-2014, comparativ cu anul precedent a scăzut cu 4,9%, iar în instituțiile nestatale cu 5,6 %. În medie la 10 mii de locuitori revin 273 de studenți din instituțiile de învățământ superior, comparativ cu 288 de studenți în anul de studii precedent. Contingentul de studenți la zi s-a diminuat, în comparație cu anul precedent, atât în instituțiile de stat (cu 4326 de persoane), cât și în cele nestatale (cu 1575 de persoane). Totodată,

În instituțiile de stat mai semnificativ a scăzut numărul de studenți care își fac studiile în bază de contract (cu 3996 de persoane).

În general, studiile universitare devin din ce în ce mai accesibile, iar limitările de vârstă au fost excluse. La fel, numărul mare de studenți în învățământul superior, comparativ cu numărul mult mai mic al persoanelor care își fac studiile în învățământul secundar profesional și mediu de specialitate demonstrează faptul că studiile universitare reprezintă o prioritate pentru cetățenii Republicii Moldova. Popularitatea învățământului superior este în creștere, cu toate că ponderea studenților care urmează studiile în bază de contract în instituțiile de stat este de 64,4% față de 65,9% în anul de studii 2012-2013 [5].

Referindu-ne la schimbările accelerate care se produc în societate, constatăm cu regret, apariția a cel puțin două probleme în sistemul de învățământ:

– tinerii specialiști nu dețin abilități care să le permită să se adapteze la noile condiții sociale, de mediu, politice, economice și tehnologice care se află într-o continuă schimbare;

– dacă programa școlară nu se schimbă, iar ceea ce tinerii învață în școli este depășit, atunci aceștia au deficiențe grave în a se integra pe piața muncii.

Până în final considerăm că faptul că absolventul se integrează tot mai greu pe piața muncii este o problemă care cade în sarcina Ministerului Educației și Ministerului Muncii și Protecției Sociale și nu a educabilului care și așa a investit bani și timp pentru obținerea unei calificări, care, din motive care nu țin de el, nu mai este actuală pe piața muncii. Prin urmare, nu este asigurată securitatea economică a individului, dar și a țării.

O definiție tehnică a securității economice care integrează subiectul (capitalul uman) și obiectul economiei (gestiunea resurselor rare) ne spune că acest concept presupune venituri stabile și alte surse pentru a menține un standard de viață în prezent și în viitorul previzibil ceea ce presupune: solvabilitate continuă, cash flow predictibil, utilizarea eficientă a capitalului uman [3]. Această definiție este completată din punct de vedere dinamic de o alta, dată de Robert Mc. Namara, care afirma în memoriile lui că: "Securitatea este dezvoltare și fără dezvoltare nu poate exista securitate.... Dezvoltarea înseamnă progrese în plan economic, social și politic. Ea înseamnă un standard de viață rezonabil, iar ceea ce este rezonabil trebuie permanent redefinit în raport cu fiecare stadiu de dezvoltare.."

La baza creării unei societăți, unei țări puternice, stă populația. Iar consolidarea unei țări puternice se face doar prin educație. O țară construită pe valori, competențe, patriotism, integritate și viziune strategică este o țară care poate garanta statul de drept, siguranța și securitatea națională.

Bibliografie

1. Codul educației al Republicii Moldova, Nr. 152 din 17.07.2014, publicat: 24.10.2014 în Monitorul Oficial Nr. 319-324.

2. Hotărâre nr. 153 din 15.07.2011 pentru aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova, publicat: 14.10.2011 În: Monitorul Oficial nr. 170-175.

3. Perț, S. Capitalul uman – factor-cheie al creșterii economice durabile. Convergențe și disparități, „Probleme economice”, nr. 22–23–24/2001, CIDE, București, 2001.

4. Stoican, M. Dezvoltarea capitalului uman în condițiile formării economiei inovaționale. Teză de doctorat. Chișinău, 2012. disponibilă la: http://www.cnaa.md/files/theses/2012/21545/mirela_stoican_abstract.pdf.

5. Strategia sectorială de cheltuieli în domeniul educației, 2015-2017, disponibilă la: <http://www.edu.md/file/Strategia%20sectoriala%20de%20cheltuieli%20C3%AE%20do%20meniu%20educa%20C5%A3iei,%202015-2017%281%29.pdf>.